

SIRDARYO VILOYATIDAGI XUSUSIY SHIFOXONALARDA AHOLI BANDLIGINI TA’MINLASH VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Batirova Latofat

Guliston davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrası stajyor-o‘qituvchisi

E-mail: batirovalatofat@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada Sirdaryo viloyatida xususiy shifoxonalar faoliyatini rivojlantirish orqali aholi bandligini ta’minlashning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Xususiy tibbiyot muassasalarining yangi ish o‘rinlarini yaratish, tibbiyot mutaxassislarining kasbiy salohiyatini oshirish, yoshlar va xotin-qizlarni mehnat bozoriga jalb etish hamda hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirishdagi o‘rni yoritiladi. Shuningdek, sohada mavjud muammolar, ularning bandlikka ta’siri va xususiy tibbiyotni barqaror rivojlantirish bo‘yicha amaliy takliflar bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: *Sirdaryo viloyati, xususiy shifoxonalar, aholi bandligi, tibbiyot xizmatlari, mehnat bozori, tadbirkorlik, investitsiya, malakali kadrlar, yangi ish o‘rinlari, hududiy rivojlanish.*

Kirish

Bugungi kunda aholi bandligini ta’minlash mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, xizmatlar sohasida yangi ish o‘rinlarini yaratish, mavjud mehnat resurslaridan samarali foydalanish va zamonaviy kasblarni rivojlantirish hududiy iqtisodiyotning barqarorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, sog‘liqni saqlash tizimida xususiy sektorning kengayishi nafaqat aholiga ko‘rsatiladigan tibbiy xizmatlar sifatini oshiradi, balki mehnat bozorida yangi imkoniyatlarni ham yuzaga keltiradi.

Sirdaryo viloyatida xususiy tibbiyot muassasalarining rivojlanishi hudud aholisining tibbiy xizmatlarga bo‘lgan ehtiyojini qondirish bilan birga, bandlikni kengaytirish uchun ham muhim zamin yaratmoqda. Xususiy shifoxonalarda shifokorlar, hamshiralar, laborantlar, diagnostika mutaxassislari, farmatsevtlar, ma’muriy xodimlar, iqtisodchilar, axborot texnologiyalari mutaxassislari va yordamchi xodimlar faoliyat yuritadi. Demak, xususiy tibbiyotning rivojlanishi faqat tibbiy kasblar bilan cheklanmaydigan, turli malaka va ko‘nikmalarga ega fuqarolarni ish bilan ta’minlaydigan iqtisodiy yo‘nalishdir.

Maqolaning asosiy maqsadi Sirdaryo viloyatidagi xususiy shifoxonalarning aholi bandligiga ta'sirini o'rganish, mavjud imkoniyat va muammolarni aniqlash hamda ushbu yo'nalishni rivojlantirishga qaratilgan takliflarni asoslashdan iborat.

Manbalar va tahlil yondashuvi

Maqola ochiq manbalardagi ma'lumotlarni tavsifiy tahlil qilish va umumlashtirishga asoslangan. Xususiy tibbiyot muassasalarining rivojlanishi haqidagi O'za xabari [1] hamda ish haqi hisobotlariga doir Kun.uz materialidan [2] foydalanilgan. Mavzuga oid statistik va institutsional manbalar adabiyotlar ro'yxatida keltirilgan [3; 4]. Bandlikka ta'sir bevosita va bilvosita ish o'rinlari, kadrlar salohiyati hamda mehnat munosabatlarining rasmiylashtirilishi nuqtayi nazaridan ko'rib chiqiladi. Maqolada muallif o'tkazgan alohida so'rov yoki yaratilgan ish o'rinlari bo'yicha mustaqil hisob-kitob taqdim etilmaydi; shu sababli xulosalar tavsifiy xususiyatga ega.

Tahlil va muhokama

Sirdaryo viloyatida xususiy tibbiyotning rivojlanish holati

Sirdaryo viloyatida keyingi yillarda xususiy tibbiyot muassasalari soni va ularda ko'rsatiladigan xizmatlar turlari kengayib bormoqda. O'zbekiston Milliy axborot agentligining 2025-yil 14-fevraldagi ma'lumotiga ko'ra, viloyatda xususiy tibbiyot muassasalari soni besh-olti yil avvalgi 55 tadan 144 taga yetgan. Ulardagi shifo o'rinlari soni 1 238 tani tashkil etgan. Muassasalarning 113 tasi ambulator, 31 tasi esa statsionar sharoitda xizmat ko'rsatgan. Shu davrda xususiy tibbiyot muassasalarida ko'rsatiladigan xizmat turlari ham 50 tadan 135 tadan ortiqqa ko'paygan [1]. Mazkur ko'rsatkichlar viloyatda xususiy tibbiyotning hududiy xizmatlar tizimidagi o'rni kuchayib borayotganini ko'rsatadi. Tibbiy xizmat turlarining ko'payishi, o'z navbatida, yangi mutaxassisliklarga talab paydo bo'lishiga olib keladi. Masalan, zamonaviy laboratoriya diagnostikasi, ultratovush tekshiruv, endoskopiya, reabilitatsiya va boshqa ixtisoslashtirilgan xizmatlar malakali xodimlar mehnatidan foydalanishni talab qiladi.

Biroq xususiy tibbiyotning rivojlanishini faqat muassasalar soni yoki shifo o'rinlari bilan baholash yetarli emas. Uning haqiqiy samaradorligi yaratilgan ish o'rinlarining soni, ishchilarning rasmiy bandligi, mehnat sharoitlari, ish haqi darajasi, kadrlar malakasi va ko'rsatilayotgan xizmatlarning sifati orqali ham aniqlanishi lozim. Shu sababli viloyatda xususiy tibbiyotning rivojlanishi bilan bog'liq statistik ma'lumotlarni bandlik ko'rsatkichlari bilan o'zaro bog'liq holda o'rganish muhimdir.

Xususiy shifoxonalarning aholi bandligini ta'minlashdagi o'rni

Xususiy shifoxonalar mehnat bozorida bevosita va bilvosita bandlikni shakllantiradi. Bevosita bandlik tibbiyot muassasasining o'zida faoliyat yurituvchi xodimlarni qamrab olsa,

bilvosita bandlik shifoxona faoliyatini ta'minlaydigan boshqa korxona va xizmatlar bilan bog'liq ish o'rinlarini o'z ichiga oladi.

Birinchidan, xususiy shifoxonalar tibbiyot xodimlari uchun ish bilan ta'minlanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Oliy va o'rta maxsus tibbiy ta'lim muassasalarini tamomlagan yosh mutaxassislar o'z kasbi bo'yicha mehnat faoliyatini boshlashlari, tajriba orttirishlari va professional jihatdan rivojlanishlari mumkin. Ayniqsa, zamonaviy uskunalar bilan jihozlangan muassasalarda ishlash xodimlarning amaliy ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, xususiy tibbiyotda faqat shifokor va hamshiralar emas, balki turli yordamchi mutaxassislar uchun ham ish o'rinlari yaratiladi. Bunday lavozimlarga tibbiy registrator, administrator, hisobchi, kadrlar bo'yicha mutaxassis, axborot tizimlari operatori, texnik xodim va xo'jalik ishlari bilan shug'ullanuvchi ishchilar kiradi. Bu esa turli kasbiy tayyorgarlikka ega aholi qatlamlarini mehnat faoliyatiga jalb qilish imkonini beradi.

Uchinchidan, xususiy shifoxonalarining faoliyati mahalliy xizmat ko'rsatish tarmoqlariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tibbiy muassasalarning qurilishi va faoliyat yuritishi ta'mirlash, tozalash, texnik xizmat ko'rsatish, kir yuvish, ovqatlanish, transport, tibbiy sarf materiallari va boshqa xizmatlarga talabni oshirishi mumkin. Natijada xususiy tibbiyot atrofida qo'shimcha iqtisodiy faoliyat shakllanadi.

To'rtinchidan, xususiy shifoxonalarining hududlarda tashkil etilishi ish izlab boshqa hududlarga borish zaruratini kamaytirishga yordam beradi. Agar tibbiyot muassasalari tuman va shaharlarda mutanosib rivojlansa, mahalliy yoshlar o'z yashash joyiga yaqin hududda ish topish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Demak, xususiy shifoxonalarining bandlikka ta'siri faqat xodimlar sonining ortishi bilan emas, balki hududda iqtisodiy faollikning kengayishi va aholining kasbiy salohiyatidan foydalanish darajasi bilan ham belgilanadi.

Bandlikni rivojlantirishda mavjud muammolar

Xususiy tibbiyot muassasalari rivojlanayotganiga qaramasdan, sohada barqaror va sifatli bandlikni ta'minlashga to'sqinlik qilishi mumkin bo'lgan bir qator masalalar mavjud.

Birinchi muammo — malakali kadrlarni jalb qilish va ularni hududda saqlab qolish masalasidir. Zamonaviy tibbiy xizmatlar tajribali shifokorlar va tor mutaxassislikka ega xodimlarni talab qiladi. Bunday mutaxassislarning ayrimlari yirik shaharlarda ishlashni afzal ko'rishi mumkin. Natijada viloyatdagi ayrim xususiy shifoxonalar zarur malakaga ega xodimlarni topishda qiyinchilikka duch keladi.

Ikkinchi muammo — mehnat munosabatlarini rasmiylashtirish va ish haqi hisobini shaffof yuritishdir. Kun.uz nashrining 2025-yil 18-apreldagi xabarida Sirdaryo viloyatidagi xususiy klinikalarning 2024-yilgi soliq hisobotlarida o'rtacha oylik ish haqi 2,2 million so'm sifatida

ko‘rsatilgani, so‘rovda qatnashgan ayrim shifokorlar esa amaldagi daromadlarini 8 milliondan 35 million so‘mgacha deb bildirgani qayd etilgan [2]. Mazkur tafovut rasmiy hisobotlar va amaldagi daromadlar o‘rtasidagi farq masalasini kun tartibiga olib chiqqan.

Ushbu holatni viloyatdagi barcha xususiy shifoxonalarga umumlashtirib bo‘lmaydi. Biroq u bandlikni rivojlantirishda mehnat shartnomalarini to‘g‘ri rasmiylashtirish, ish haqi hisobini shaffof yuritish va xodimlarning mehnat huquqlarini himoya qilish muhimligini ko‘rsatadi. Rasmiy bandlik xodimlarning ijtimoiy kafolatlarini mustahkamlash bilan birga, davlat budjetiga tushumlarning to‘g‘ri shakllanishiga ham yordam beradi.

Xususiy tibbiyotning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi

Xususiy shifoxonalarda bandlikning kengayishi bir nechta o‘zaro bog‘liq natijalarni yuzaga keltiradi. Avvalo, fuqarolarning muntazam daromad manbaiga ega bo‘lishi oilalarning iqtisodiy barqarorligini oshiradi. Mehnat daromadlarining rasmiy shakllanishi ijtimoiy sug‘urta va boshqa qonuniy kafolatlardan foydalanish imkoniyatini mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, ish bilan band aholining ortishi hududdagi iste‘mol talabiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Xodimlar olgan daromadlarini oziq-ovqat, uy-joy, ta‘lim, transport va boshqa xizmatlarga sarflaydi. Bu esa mahalliy iqtisodiyotdagi pul aylanishini kuchaytiradi.

Uchinchidan, xususiy tibbiyot xizmatlarining rivojlanishi inson kapitaliga investitsiyalarni rag‘batlantiradi. Kasbiy bilimga ega xodimlar, malaka oshirish imkoniyatlari va zamonaviy texnologiyalar mehnat unumdorligini oshirishga yordam beradi. Buning natijasida xususiy tibbiyot muassasalarining raqobatbardoshligi va aholiga ko‘rsatiladigan xizmatlar sifati yaxshilanishi mumkin.

To‘rtinchidan, xususiy tibbiyotdagi bandlikning rivojlanishi davlat va xususiy sektor o‘rtasida sog‘lom raqobat muhitini shakllantirishga yordam beradi. Biroq bu jarayonda asosiy e‘tibor xizmatlarning iqtisodiy samaradorligi bilan birga, ularning xavfsizligi, sifati va aholining turli qatlamlari uchun imkon qadar qulay bo‘lishiga qaratilishi zarur.

Shu ma’noda, xususiy shifoxonalarning ijtimoiy samaradorligi ish o‘rinlari soni bilan cheklanmaydi. Uning natijasi aholi daromadlarining barqarorligi, xodimlar salohiyati, tibbiy xizmatlarning qulayligi va hududiy rivojlanish bilan uzviy bog‘liqdir.

Bandlikni rivojlantirish yo‘nalishlari va amaliy takliflar

Sirdaryo viloyatida xususiy tibbiyot orqali aholi bandligini yanada kengaytirish uchun quyidagi yo‘nalishlarga ustuvor ahamiyat berish maqsadga muvofiq.

Xotin-qizlar bandligini kengaytirish

Xususiy tibbiyot muassasalari xotin-qizlarni kasbiy faoliyatga jalb etish uchun ham imkoniyat yaratadi. Hamshiralik, laboratoriya ishi, tibbiy registratura, ma‘muriy boshqaruv, buxgalteriya va axborot xizmatlari kabi yo‘nalishlarda munosib ish sharoitlarini shakllantirish zarur.

Moslashuvchan ish jadvali, xavfsiz mehnat sharoiti, kasbiy rivojlanish imkoniyatlari va oilaviy majburiyatlarni hisobga oladigan boshqaruv yondashuvlari xotin-qizlarning mehnat bozoridagi ishtirokini oshirishi mumkin. Bunda ish haqi va lavozim bo'yicha teng imkoniyatlarni ta'minlashga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish

Sog'liqni saqlash tizimida davlat va xususiy sektor hamkorligi tibbiy xizmatlar qamrovini kengaytirish bilan birga, bandlikni rivojlantirishga ham xizmat qilishi mumkin. Bunda qonunchilik doirasida xususiy tibbiyot muassasalarini tegishli dasturlarga jalb etish, kadrlar tayyorlashni qo'llab-quvvatlash va hududiy ehtiyojlardan kelib chiqib investitsiya loyihalarini rag'batlantirish muhimdir.

Davlat tomonidan yaratiladigan qulay institutsional muhit, shaffof tartib-taomillar va sog'lom raqobat xususiy tibbiyot subyektlarining uzoq muddatli faoliyat yuritishiga yordam beradi. Shu bilan birga, xususiy muassasalar sanitariya qoidalari, tibbiy xizmat sifati va bemorlar xavfsizligiga oid talablarni to'liq bajarishi shart.

Bandlik ko'rsatkichlarini tizimli o'rganish

Sirdaryo viloyatida xususiy shifoxonalarning bandlikka qo'shayotgan hissasini oshirish uchun hududiy darajada aniq maqsadlar va o'lchov ko'rsatkichlariga asoslangan yondashuvni joriy etish taklif etiladi.

Bunda yaratilgan ish o'rinlari soni, rasmiy bandlik, ish haqi shaffofligi, mehnat sharoitlari va kadrlar malakasiga oid ko'rsatkichlarni muntazam o'rganish maqsadga muvofiq. Tahlil natijalaridan kadrlar tayyorlash, kasbiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash va hududiy ehtiyojlarga mos ish o'rinlarini kengaytirishda foydalanish tavsiya etiladi.

Xulosa

Sirdaryo viloyatida xususiy shifoxonalarni rivojlantirish aholi bandligini ta'minlash, tibbiyot sohasidagi malakali kadrlar salohiyatidan foydalanish va mahalliy iqtisodiy faollikni oshirishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Xususiy tibbiyot muassasalari shifokorlar va hamshiralar bilan bir qatorda, ma'muriy, texnik, iqtisodiy va axborot texnologiyalari sohasidagi mutaxassislar uchun ham ish o'rinlarini yaratadi.

2025-yil 14-fevralda e'lon qilingan ma'lumotga ko'ra, viloyatda xususiy tibbiyot muassasalari sonining 144 taga yetgani va ularda tibbiy xizmatlar turlarining kengaygani sohaning rivojlanish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi [1]. Shu bilan birga, bandlikning haqiqiy samaradorligini aniqlash uchun yaratilgan ish o'rinlari, rasmiy bandlik, ish haqi shaffofligi, mehnat sharoitlari va kadrlar malakasiga oid ko'rsatkichlarni tizimli ravishda o'rganish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Milliy axborot agentligi (O‘zA). Sirdaryoda xususiy tibbiyot rivojlanmoqda. 14.02.2025. https://uza.uz/oz/posts/sirdaryoda-xususiy-tibbiyot-rivojlanmoqda_688166 (Murojaat sanasi: 16.10.2026).
2. Kun.uz. «Esingiz borida etagingizni yopib oling» — Turdimov xususiy korxonalar rahbarlarini soliqdan qochmaslikka chaqirdi. 18.04.2025. <https://kun.uz/news/2025/04/18/sirdaryodagi-xususiy-klinikalar-shifokorlar-maoshini-500-ming-somgacha-kamaytirib-korsatgan> (Murojaat sanasi: 16.10.2026).
3. Sirdaryo viloyati statistika boshqarmasi. Sirdaryo viloyatida sog‘liqni saqlash sohasidagi xizmatlar. 18.09.2025. <https://sirstat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/17681-sirdaryo-viloyatida-sog-liqni-saqlash-sohasidagi-xizmatlar-37> (Murojaat sanasi: 16.10.2026).
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti. Tibbiyot sohasida xususiy sektorni qo‘shimcha qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida. 05.05.2026. <https://www.president.uz/oz/lists/view/9178> (Murojaat sanasi: 16.10.2026).